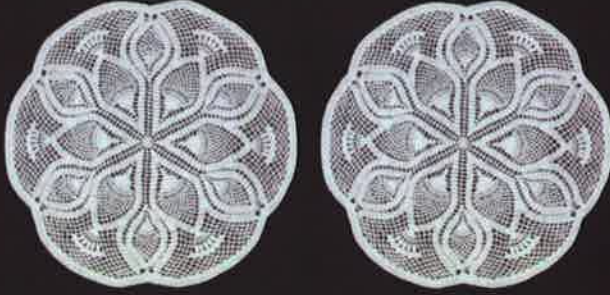

Derleyen
Doç.Dr. Nezahat ALTUNTAŞ

**TÜRKİYE'DE
FARKLILIKLARINA RAĞMEN
KADINLAR**

"Post-feminist Çağda Türkiye'de
Farklı Kadın Konumları"

ORION

DERLEYEN:

Doç.Dr. Nezahat ALTUNTAŞ

Karadeniz Teknik Üniversitesi İ.İ.B.F.

Kamu Yönetimi Bölümü

**TÜRKİYE'DE FARKLILIKLARINA
RAĞMEN KADINLAR**

**("Post-Feminist Çağda
Türkiye'de Farklı Kadın Konumları")**

ORION
KİTABEVİ

ORION KİTABEVİ -129

ISBN: 978-9944-769-76-1

© Orion Kitabevi, 2012

Tüm Hakları Saklıdır

Türkiye’de Farklılıklarına

Rağmen Kadınlar

Derleyen

Nezahat ALTUNTAŞ

Dizgi ve Teknik İşler

Orion Kitabevi

Kapak Tasarımı

Mehmetali ERDEM

Baskı

Bizim Repro Ofset Matbaacılık Ltd.Şti

Büyük Sanayi 1.Cadde. Alibey İşhanı,

No:99/22

Tel: 0312/ 341 10 20

İskitler/ ANKARA

Orion Kitabevi

Selanik Cad. No:72 06640 Kızılay / ANKARA

Tel: 0 312 417 78 35

Faks: 0 312 425 06 82

www.orionkitabevi.com.tr - orion@orionkitabevi.com.tr

İÇİNDEKİLER

SUNUM	1
1. POSTFEMİNİST ÇAĞDA KADIN VE FARKLILIK TARTIŞMALARI	7
2. LİBERALİZM, TOPLUMSAL CİNSİYET VE ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK	37
3. İSLAMCI VE KÜRT KADIN ÖRNEĞİNDE TÜRKİYE'DE FARKLI KADIN KONUMLARI	61
4. İSLAMCI KADINLARIN ÜRETİM UFKU	95
5. TÜRKİYE'DE ZORUNLU GÖÇ VE KÜRT KADINI	163
6. ÖTEKİ OLARAK 'GECEKONDULU KADIN' VE ÖTEKİNİN ÖTEKİSİ OLARAK 'GECEKONDUDAKİ ALEVİ KADIN': KURGULAR, ALGILAR, YAŞAM DENEYİMLERİ	195
6. GÖRÜNÜR OLMAYAN BİR KADINLIK DURUMU: MÜLTECİ KADINLAR	227
7. 23.DÖNEM KADIN MİLLETVEKİLLERİ ÜZERİNDEN TÜRK KADINININ SİYASAL ALANDAKİ KONUMU ÜZERİNE BİR ANALİZ	257
8. TRABZON'DA KADININ DİL'E GELEN SORUNLARI	293
9. "ÇALIŞMAK, GÜZEL VE GÜNEŞLİ GÜNLERE HASRET ÇALIŞMAK": 21. YÜZYILIN BAŞINDA KADIN EMEĞİ VE SAĞLIK	313
10. SONUÇ YERİNE	335

23.DÖNEM KADIN MİLLETVEKİLLERİ ÜZERİNDEN TÜRK KADINININ SİYASAL ALANDAKİ KONUMU ÜZERİNE BİR ANALİZ

Leyla KAHRAMAN*

GİRİŞ

Türkiye’de kadınların –seçme ve seçilme hakkını fiilen kullandıkları 1935’den bugüne dek- siyasal alandaki konumunu belirleyen temel sorunsal, toplumsal ve ekonomik yapı ve ilişkilerin biçimlendirdiği eksik temsil olmuştur. “Eksik temsil”de dikkat edilmesi gereken sadece cinsiyet temelinde kadın unsurunun değil aynı zamanda toplumdaki farklı kadın gruplarının/sınıflarının siyasal alanda temsil edilme düzeyidir. Siyasal alan kapılarını tüm sınıflardan kadınlara açmış mıdır? Yoksa üst düzey siyasal pozisyonlar sadece belirli sınıflardan/kesimlerden kadınlara mı açıktır? Bu soruların yanıtı Türkiye’de kadınların siyasal alandaki konumunu tespit edebilmek açısından büyük önem taşımaktadır. Niceliksel göstergeler kadın temsilini değerlendirebilmek açısından tek başına yeterli olmaktan uzaktır. Nitekim kadınlar; homojen, tek tip bir profilden ibaret bir grup değildir. Dünya üzerinde farklı dinden /dilden /etnisiteden /gruptan/sınıftan kadın vardır. Ve her bir gruptaki kadının farklı deneyimleri, alışkanlıkları, yaşantıları vardır. Kadın sorununa birbirini bütünleyen iki açıdan yaklaşmak gerekmektedir. Öncelikle her gruptan kadının cinsiyet temelinde her türlü farklılığı aşarak -makro düzeyde- kadın olarak birleşmesi, kadın sorunlarına bu temelde

*Yrd. Doç. Dr. Nevşehir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü

çözüm bulmak temel yaklaşımını benimsemek, kadın sorununda bölünmeden birleşmeyi, bütünlüşmeyi sağlar. Bir diğer yaklaşım farklılıklar üzerinden -mikro düzeyde- kadınlık halleri temelinde kadın sorunlarına yaklaşmak ve çözüm bulmak ise bu bütünlük içerisindeki farklılıkları ve bu farklılıklardan kaynaklanan sorunları görebilmeyi sağlar. Kadın sorunlarının çözümünde hem ortak paydada birleşmek hem de farklılıkları/bölünmeleri görebilmek ve bu açılardan duyarlı olmak önem taşımaktadır. Din/dil/etnisite zeminlerinde bütünlüşen kadınların yaşadığı sınıfsal ayrışmalar demokratik platformda siyasal karar alma mekanizmalarında karşılığını bulmalıdır. Bu bağlamda tam bir siyasal temsil sadece cinsiyet temelinde kadının eşit temsilini ifade etmemekte aynı zamanda kadınlar içindeki farklılaşmaların, toplumdaki kadınların sınıfsal dağılımının parlamentoya yansımaları anlamına da gelmektedir. Siyasal alanda hangi kadın/kadınlar temsil ediliyor? İşte temsildeki eksikliği saptayabilmek açısından bu soru kritik bir öneme sahiptir. Çalışmada son dönemde seçilen kadın parlamenterlerin Türkiye'deki kadınları temsil etme düzeyini çeşitli sosyo-ekonomik ölçütlerden hareketle ortaya koymak amaçlanmaktadır.

I- KADININ SİYASAL ALANDAKİ TEMSİLİ

Kadınlar üzerinde -hayatlarını tüm boyutlarıyla belirleyen/yönlendiren ve kadınları belirli durumlara hapseden- sınırlar çizilmesi ve bu sınırlar doğrultusunda cinsiyete dayalı işbölümünün yerleştirilerek çeşitli mekanizmalar aracılığıyla yeniden üretilmesi, kadını her alanda mahkum etmiş, güçsüz bırakmıştır. Kadınlar doğal olarak adlandırılan mahrumiyetler ve sınırlandırmalar içerisinde, siyasi iktidar alanı ve ifade imkânından da uzak kalmıştır. Siyasal alan kadın açısından cinsiyet ayrımcılığının en fazla yaşandığı alan olmuş ve kadının siyasallaşma süreci çok gerilimli olmuştur. Bu durumun nedeni her ne şekilde açıklanırsa açıklansın çok açık bir şekilde görülmesi gereken, kadının ikinci sınıf yurttaş statüsüne indirgenmiş olduğu ve bu nedenle yüzyıllar boyu sürececek eşitlik mücadelesine girişmek zorunda kalmış olduğudur.

“İnsanlar özgür ve eşit haklarla doğar” söylemini dile getiren 1789 İnsan Hakları Bildirgesi’ndeki bu temel ilke uygulamada kadınlar için uzunca bir süre geçersiz olmuştur. İronik bir şekilde düşünceleri İnsan Hakları Bildirgesi’ne kaynaklık eden filozoflardan büyük kısmı kadının kendi adına söz sahibi olmasını gerekli görmemişler, onun adına kocasının ya da babasının söz sahibi olmasını doğal karşılamışlardır. Rousseau Emile’de (2010: 513, 523) kadına dair tüm açıklamalarında kadının ikincilliğini vurgulayarak¹ kadının erkeğe haz vermek için yaratıldığı görüşünü eğitimi ile ilgili şu düşüncelerinde de ifade etmiştir “... kadınların her türlü eğitimi erkeklerin eğitimi ile ilişkilidir. Erkeklerin hoşuna gitmek, onlara yararlı olmak, onlara kendilerini sevdirmek, onlardan saygı görmek, onları gençken yetiştirmek, büyüdülerinde özen göstermek, öğüt vermek, avutmak, yaşamı onlar için hoş ve tatlı bir duruma getirmek, işte kadının görevleri ve onlara çocukluklarından başlayarak her zaman öğretilmesi gerekli olan şeyler bunlar olmuştur.” Kadınları çeşitli araçlarla ikincilleştiren ve ataerkil normlarla elini kolunu bağlayıp özel alana hapseden erkekler batı toplumlarında ve dünyanın birçok yerinde yüzyıllar boyunca toplumsal etkinliklerin ve güçlerin büyük bölümünü tekellerine alarak gerçek bir “kast” oluşturmuşlardır. Kadının özgürleşebilmesi, kadın-erkek eşitliğinin sağlanabilmesi için bu kast sisteminin ortadan kalkması gerekmektedir ama bu hiç de kolay olmayacaktır (Agacinski, 1998:133). Toplumdaki her alandaki eşitsiz olma durumu siyasal alan için de geçerli olmuştur. İktidar erkeklerin tekelinde ve erkeklerin lehine olarak eşitsiz dağılmıştır. Kadın siyasal alandan, karar alma ve uygulama süreçlerinden/mekanizmalarından uzak tutulmaya çalışılırken ev içi yaşama/özel alana hapsedilerek emeği değersizleştirilmiştir. Nitekim toplumda hakim ataerkil yapılanmanın siyasete yansımaları, siyasetin ataerkil bir yapıda kurulması ve kurumsallaşması siyasal alanı bir erkek alanı haline getirerek siyasetin erkek işi olarak görülmesi anlayı-

¹ Rousseau kadınlar üzerine oldukça olumsuz değerlendirmelerde bulunmuştur; “... onların (kadınların) asıl yaratılış nedeni çocuk yapmaktır.”, “ Kadın ve erkek birbirleri için yaratılmışlardır, ama karşılıklı bağlılıkların eşit değildir. Erkekler kadınlara cinsel istekleri dolayısıyla bağlıdır; kadınlar ise erkeklere hem cinsel istekleri hem de gereksinimleri dolayısıyla bağlıdır. Kadınlar olmasa biz erkekler yaşayabiliriz, ama biz olmasak kadınlar yaşayamaz...”(Rousseau, 2010: 518,522, 523).

şının hakim olmasına yol açmıştır.² Kadınların siyasal alana girme konusundaki gecikmiş haklı mücadelesinde erkeklerin yüzlerce yıl kendi hemcinsleriyle paylaştıkları ve sahiplendikleri siyasal alanın kapılarını kadınlara açma konusundaki isteksizlikleri, bu gelişmeleri siyasal iktidarlarına yönelmiş tehdit olarak algılamaları sonucunu da doğurmuştur.

Siyasal alanda kadın olarak varolma mücadelesinde temsilcilerin nicel ve nitel açıdan anlamlı varlığı sadece kadınlar açısından çözüm sunmamaktadır. Kadınların kente, yurttışa dair sorunlara öncelik tanınması, siyaseti kişisel çatışmalar için değil halkın ortak iyiliğinin arayışı için çözüm üretilen bir zemin olarak görmesi siyasete egemen olan erkek egemen kalıpların yıkılması açısından da önem taşıyacaktır (Yaraman, 1999: 29). Siyasal alanın sözlü ve eylemsel açıdan; katı, çatışmacı ve sert olan üslubunun, sınırlı konular ve ölçütlere hapsedilen bakış açılarının daha yapıcı bir üsluba ve daha geniş bakış açısına doğru evrilmesi bugüne dek siyaseti tüm kurumlarıyla belirleyen/kuran hakim erkek anlayışın değişimini de beraberinde getirecektir. Bu nedenle kadınların siyasal mücadelesi toplumlara hakim değerlerin yeniden tanımlanması siyasal alanın yeniden inşası için de tarihi bir fırsat sunmaktadır.

Çok uzun ve zorlu mücadeleler siyasal alanın erkek egemen yapısını çok yavaş bir şekilde değiştirme ve dönüştürme yolunda adımlar atılmasını sağlamıştır. Bu değişim ve dönüşümün hızı ülkeden ülkeye değişmekle birlikte dünyada artık siyasetin erkek alanı olduğuna dair genel kabul yıkılmaya başlamıştır. Kedinin demokratik olarak tanımlayan ülkelerde kadınlar, uzun yıllardır oy kullanma hak-

² Kadın hakları lideri B. Anthony, cinsiyetçiliğin sınıf eşitsizliği ve ırkçılıktan daha ezici olduğunu ve "yer yuvarlağı üzerinde ortaya çıkan en iğrenç oligarşi"nin erkeklerin kadınları yönetmesi olduğunu ifade etmiştir. Anthony; "Bir zenginlik oligarşisi, zenginin yoksulu yönettiği; eğitimin oligarşisi, okumuşun cahili yönettiği; hatta bir ırk oligarşisi, Saksonun Afrikalıyı yönettiği -sona erdirilebilir; fakat babaları, ağabeyleri, kocaları ve oğulları, anne, kız kardeş, karı ve kızlar üzerinde oligarşiler yapan tüm erkekleri efendi, tüm kadınları köle kılan ulusun her evine fikir ayrılığı ve isyan taşıyan bu cinsiyet oligarşisi sona erdirilemez." Diyerek ataerkil yapılanmanın ürkütücü sonuçlarına dikkat çekmiştir (Akt.Davis, 1994: 139-140).

kını erkeklerle paylaşarak, seçimlerde aday olarak, herhangi bir siyasal görev için mücadele edecek *biçimsel eşitliği* yaşamaktadırlar. Seçimlerde oy kullanma oranları artık hemen hemen erkeklerinkiyle aynıdır (Philips, 1995:191. Kadınlar ulusal ve yerel politikaya -kimi ülkelerde çok sınırlı da olsa- artık katılmaktadır. Fakat kadınların siyasal alana katılımında sağlanan hukuksal eşitlik temsilde eşitliği sağlamakta başarılı olamamıştır.

Temsili demokrasinin sağlanabilmesi için önerilen liberal eşitlik anlayışının; sınıf, ırk, etnisite ve diğer unsurlar kadar cinsiyet açısından da kör olduğu ve "insan" kavramını "erkek" kavramıyla özdeşleştirdiği, özgüllükleri dikkate almayan evrensellik iddiasıyla kadınlar da içinde olmak üzere "aşağıda" olanları dışladığı bilinmektedir (Berkday, 1998:526). Binlerce yıllık eşitsiz yapının -özel alan hapsedilen kadının, kamusal alana hakim erkeğin konumunun- sadece kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınmasıyla değişebileceğini düşünmek büyük bir yanlıdır. Topluma hakim olan seçkinci ve paternalist siyasal kültür kadınların siyasal alana girmelerinin önündeki en büyük engellerden biridir. Bu engel aşılabilsen bile kadınların toplumsal ve ekonomik yapı içerisindeki eşitsiz ve olumsuz konumu siyasal düzlemde kadın için en büyük engeli oluşturmaktadır.

Kadınlar siyasal alanda var olabilmeleri çok katmanlı engelleri aşması ile mümkün olabilmektedir. Kadınların henüz nitel anlamıyla karışık olmayan toplumlarda siyasete girmesi hakim değerler/modellere uyum sağlamasını gerektirmektedir. Böylesi değerler sistemi içinde kadınların iktidara alt basamaklardan yükselerek değil de tepeden atanma yoluyla ulaştıkları gözlenmektedir (Yaraman, 1999:30). Bu uygulama daha çok kadınların simgesel anlamlarının öne çıkması, çeşitli açılardan vitrin olarak kullanılmaları amacına hizmet etmektedir. Özellikle; demokrasi, çağdaşlık/modernlik gibi değerleri savunmak için kadınlar siyasal alana dahil edilmektedir. Bu durum kadına siyasal açıdan hiçbir kazanım sağlamamaktadır. Kadının siyasal alanın bir öznesi haline gelmedikçe kadının siyasal alandaki varlığı simgesel olmaktan öte bir anlam taşımayacaktır.

Kadının siyasal alana dahil olması siyasal alanın öznesi haline geldiği anlamını taşımamaktadır. Özellikle niceliksel olarak ataerkil değerlerle kurulmuş erkek egemenliğinin hakim olduğu siyasal alanda kadınların kendi çıkarlarını savunması her zaman mümkün olmamaktadır. Buna; kimi zaman kadın temsilcinin taşıdığı siyasi parti bilincinin kadınlık bilincini bastırması, mevcut siyasal karar alma mekanizmalarının yeniden tanımlanmadığı durumlarda kadın siyasetçilerin genellikle siyasi partilerin ve erkeklerin kendilerinden beklediği rollere uygun davranmaya çalışması neden olabilmektedir. Bazı kadın temsilciler de erkekler gibi davranmayı seçerler. Kimi geleneksel kadın imgesiyle kimi de erkekle özdeşleşen kadın siyasetçiler, siyasal alanda iki çıkmaza girmektedirler; ya kamusal alanda da kadının ev içi rollerinin uzantısı olarak geleneksel rolleri siyasal alanda sürdürmekte ya da erkekleşmektedir. C. Bali Akal bu duruma farklı bir yorum getirerek siyasal alanda iktidara sahibi kadınları ne tam kadın ne de tam erkek olarak görmekte, onları çelişkili ara konumda bir çeşit siyasi travestisizm yaşadıklarını ifade etmektedir. Bu koşullar altında gerçekleşen kadın temsili gerçek değil bir yanılsamadan ibarettir. Siyaset hakim erkek kodlarıyla/değerleriyle belirlendiğinde, özellikle sınıfsal ve eğitimsel durumun geleneksel siyasal doğrusal bir ilişki içinde bulunduğu; seçkin kadın ve seçkin erkek arasında ortak çıkarlarını korumak amacıyla toplumsal açıdan ayrıcalıksız kadın ve erkeklerin sosyo-ekonomik gereksinimlerine karşıt bir işbirliği görülmektedir (Yaraman, 1999:32, 33).

Siyasal alanda kadınları bekleyen riskler kadının siyasal alana katılımı ve siyasal temsil niteliğini tehdit eden engelleri arttırmaktadır. Bu engelleri aşabilen kadınların ise toplumdaki kadınlarla -kadın olmak paydası dışında- ne düzeyde ortak unsurlara sahip olduğunu görebilmek seçilmiş kadınların niteliksel açıdan irdelenmesini gerektirmektedir.

1-Nitelikli Siyasal Temsil: Sınıfsal Düzlemde Kadın Temsili

Gérard Schwartzberg (Akt: Akal, 1994:84), erkek toplumunun, merkeze dahil ettiği kadında, erkek yöneticilerde aramadığı **olağanüstü nitelikleri** aradığını belirtmektedir. Bu nedenle siyasi alana

üstün nitelikli kadınların girmesinin çok büyük önemi yoktur. Siyasal alanda cinsiyet ayrımının sona erdiğinin söylenebilmesi için, sıradan erkekler gibi, sıradan kadınların da karar alma mekanizmalarında yer alması gerekir. Alfred Adler bir kraliçenin toplumun kadınlarını temsil ettiğini savunmanın mümkün olmadığını ifade etmiştir. Kraliçenin olağanüstü konumuyla, kurulu düzenin kadınlara yakıştırdığı aşağı durumu dengeleyecek bir şeyler aramanın pek anlamı yoktur. Bu nedenle kadınların siyasal alanda temsili olgusu incele-nirken niceliksel değerlendirme yüzeysel bir değerlendirmeden öteye geçmemektedir.

Kadınların siyasal alana katılımı ve siyasal alanda temsil düzeyi-ni ölçmede liberal demokratlar kadınlarla erkeklere aynı koşullarda oy hakkı tanıdıklarında, onlara tüm gerekli hakları ve özgürlükleri verdiklerine inanmaktadırlar. Fakat en yüzeysel göstergeler bile bu-nun yetersiz olduğunu ortaya koymakta biçimsel eşitlik beraberinde fiili eşitliği getirmemektedir. Demokrasi bizi sadece bireyler olarak değil içinde bulunduğumuz gruplar olarak da ele almalıdır. Seçilmiş meclislerin içeriği, toplumsal yapıyı, farklılıkları temsil etmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü insanların/kadınların hepsi aynı değildir ve bu bileşimde, bu kadar tutarlı bir şekilde belirli kategorilerin, grupların ve sınıfların ağır basması bunun yeterli bir kanıtıdır. Seçil-miş olanların niteliklerinin, bir bütün olarak seçmenlerin niteliklerin-den önemli ölçüde farklılaştığında, "temsil sorunu" olduğu açıktır. Temsilcilerin taşıdıkları "nitelikler" önem taşımaktadır ve özellikle bazı **gruplar/sınıflar** diğerlerinden daha **güçlü** hale gelmiştir. Mo-dern toplumların ekonomik ve siyasal yapıları, son derece yüksek bir cinsel ve sınıfsal ayrışma sergiler; tanımlanabilir grupların olduğu yerde de kaçınılmaz olarak grup çıkarları vardır. Bu nedenle bir de-mokrasinin uygulamalarına yön vermesi gereken temel ilke, temsilci-lerin, toplumun bütünündeki cinsel, sınıfsal ve önemli olduğu yerde ulusal bütünü yansıtmaları ve buna ulaşmanın mekanizmalarının ol-ması gerekliliğidir. Bir grup/sınıf sürekli olarak az/eksik temsil edil-diğinde, başka bir grup/sınıf daima payına düşenden fazlasını alır (Philips, 1995:191, 193-194).

Sosyal sınıf, gruplar arasında bütün toplumlarda görülen farklılaşmaların bir yönüdür/yüzüdür ve her toplumda bu farklılaşma ayrı özellikler taşır (Aron, 1992: 71). Duverger (2007:145) sınıfı, özellikle iktidar/otorite hiyerarşisi üzerine etkileri açısından ele almıştır. Herhangi bir toplumda bireylerin farklı statü ve ayrıcalıklara sahip olan kategorilere ayrılmış olmalarından dolayı **toplu eşitsizlikler** mevcuttur. Duverger (2007:145) resmi atamaların görünürde eşitlikçi olmasına karşın, **otoritelerin geniş çapta, aşağı/alt sınıflardan değil de yukarı/üst sınıflardan** gelmelerinden dolayı **toplumsal eşitsizliklerin, iktidar hiyerarşisinin üzerinde de etkili olduğu** sonucuna ulaşmıştır. Bu bağlamda toplumsal alandaki eşitsizliklerin siyasal alana yansımaları kaçınılmazdır. Dolayısıyla üzerinde özenle durulması gereken nokta kadına ilişkin sorunları toplumsal ve ekonomik yapı içerisinde ele alarak değerlendirme gereğidir. Kadın ekonomik bağımsızlığına sahip olmazsa; siyaset, hukuk, eğitim, sosyal güvenlik gibi üst yapı kurumlarını erkeğin güçlü yapısını daha da etkin bir biçimde meşrulaştırmaktadır. Bu nedenle siyasal katılım toplumsal ve ekonomik yapıdan ayrı olarak ele alınamaz.

Sınıf, insanların çıkarlarını, önceliklerini ve dünyaya ilişkin algılarını önemli bir düzeyde belirliyorsa, kararları alanların hepsinin bir azınlık sınıfından gelmeleri demokrasi açısından kesinlikle büyük bir sorundur. Aneurin Bevan (Akt: Philips, 1995: 197), seçilmiş kişi "kendisini seçenlerin gerçek aksarıyla konuştuğu", onların değerlerini paylaştığı ve "onların gerçeklikleriyle temas içinde" olduğu zaman ancak tam temsilin mümkün olduğunu belirtmiştir.

Siyasal temsili, seçilmiş olanların, kendilerini destekleyenlerin görüş ya da inançlarını dile getirmek zorunda olduğu şeklinde açıklayan görüş demokrasinin temsili niteliğinin sağlanmasında önem taşımaktadır (Philips, 1995: 87). Temsilde orantılılığın sağlanması her unsurun siyasal alanda var olabilmesinin, toplumsal alanın siyasal alana yansımalarının ve siyasal alanı etkilemesinin yolunu açan bir güvencedir. Kadınları bütün farklılıkları ile içine alacak bir toplum ve demokrasi anlayışı gelişmedikçe kadınların kamusal alanda varlığı

erkek egemenliğinin gölgesinden kurtulmayacak ve kadınların eşitlik ve özgürlüğü modern ütopyalar olarak kalacaktır (Üşür, 1997: 27).

2- Türkiye’de Kadının Siyasal Alanda Var Olma Mücadelesi

Kadınların birçok alanda insani haklarını edinmek üzere vermiş olduğu mücadeleler kadını tam anlamıyla henüz erkekle eşit bir noktaya taşınmamıştır. Bu hak mücadelesi kimi zaman tabandan gelen isteklerle ilerlemiş kimi zaman tepeden verilen haklarla desteklenmeye ve geliştirilmeye çalışılmıştır. Türkiye’de de kadınların çeşitli alanlardaki mücadelelerine tanık olunmuştur. Toplumsal ve ekonomik alandaki hak talebi siyasal alandaki hak taleplerini de ardından getirmiştir. Türkiye’de kadının siyasal alanda var olma mücadelesi, tüm dünyada olduğu gibi kadının değişen rol ve statüsüyle ve bununla karşılıklı ilişkili olarak da kadın hareketiyle tarihsel bir paralellik içinde olmuştur (Yaraman, 1998: 433). Ülkemizde siyasal haklar kadınlara birçok ülkedeki hemcinsinden daha erken bir dönemde ama uzun tartışmalar sonucu tanınmıştır. 1930’lu yıllardan itibaren kadınlara seçme ve seçilme hakkı aşamalı bir biçimde tanınmıştır. 1930 yılında belediye meclisleri için, 1933 yılında köy muhtarlığı ve azalığı için, 1934 yılında da milletvekili seçme ve seçilme hakkı için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır (Tuncer, 2006: 13,14).

Cinsiyetçi ayrımcılık nedeniyle özel alanla özdeşleştirilen kadın, Türkiye’de de süreç içerisinde çeşitli dinamiklere bağlı olarak kamusal alana girebilme olanağını kazanmış fakat asli yükümlülüklerini özel alandan soyutlayamamıştır. Bu aşamada yasalar önünde siyasal haklarını kazanan kadınlar, onları sadece kamusal alana sınırlı katılma imkan veren ve hakim cinsiyetçi yapıya bir tehdit oluşturmayan bireysel siyasal katılımı ifade eden oy verme davranışını –kimi zaman erkeklerin belirleyiciliği çerçevesinde ve görece düşük düzeyde seyretse bile- ataerkil düzen içinde “rahatça” gerçekleştirmektedirler. Ancak siyasal hakların ikinci bölümünü oluşturan ve kamusal eylem niteliği taşıyan siyasal temsili açısından irdelendiğinde, engellerle ve olumsuzluklarla çok daha belirgin bir biçimde karşılaşmaktadır. Siyaset diğer kamusal etkinliklerle benzer engelleri içermekle birlikte iktidar ilişkilerinin ideolojik söylemini üretme, kurumsallaştırma ve

yeniden üretme bağlamındaki işlevleri gereği “modern” de olsa “ataerkil” düzenin temel belirleyicisi olma özelliği taşımaktadır. Kadın-erkek eşitsizliğinin kamusal alan etkinliklerinde en azından nicel anlamda aşılmaya başlanmasına rağmen siyaset hala erkek egemen yapısını korumaya devam etmektedir. Bu yapı siyasal alana katılan kadınların erkek hâkimiyetinden sıyrılarak bağımsız bir şekilde kadın çıkarları savunusunu yapabileceği özne haline gelmesini zorlaştırmaktadır. Erkek üslubunu benimseyen ve kadın sorunlarına duyarsız kalan –erkekleşen-kadınların varlığı ise kadının siyasal temsilciliği konumunun özünü zedelenmektedir.

3- Araştırmada İzlenen Yöntem ve Kullanılan Temel Kavramlar

Araştırmada 23. dönemde seçilen kadın parlamenterlerin sınıfsal konumları Wright'ın³ ve Korkut Boratav'ın kentsel sınıf şemalarından faydalanılarak saptanmıştır. Bu değerlendirmelerde kullanılan temel veriler, kadın milletvekillerine uygulanan soru kağıdından elde edilmiştir.

Wright (Akt. Edgell, 1998: 26) “Sınıf mücadelesini ve sosyal değişimi anlamak için sınıfların nasıl kavramlaştırıldığını ve hangi sosyal konum kategorilerinin hangi sınıflar içerisinde yer aldığını” bilmenin çok büyük önem taşıdığını ifade etmiştir. Wright sınıfsal konumları kontrol⁴ örüntüsüne göre tanımlamıştır ve bu doğrultuda burjuvazi

³ WRIGHT: Sınıf Haritası I (Kapsamlı Versiyon).

1. BURJUVAZİ. Geleneksel Kapitalist
2. Yarı Çelişkili Mevki: Üst Düzey Şirket Yöneticisi
3. Çelişkili Mevki: Üst Düzey Yöneticiler
4. Çelişkili Mevki: Orta Düzey Yöneticiler
5. Çelişkili Mevki: Teknokratlar
6. Çelişkili Mevki: Ustabaşı/Bant Denetçileri
7. PROLETERYA
8. Çelişkili Mevki: Yarı Bağımsız İşçiler
9. KÜÇÜK BURJUVAZİ
10. KÜÇÜK İŞVERENLER

Kaynak: (Akt. Edgell, 1998: 28).

⁴ Wright kontrol örüntülerini; yatırım ve birikim süreci üzerinde kontrol, üretim araçları üzerinde kontrol ve emek gücü üzerinde kontrol ve bunlara ek olarak

ile proleterya arasında çelişkili⁵ sınıfsal konumlar belirlemiştir. Bunlar; yatırımlar üzerinde minimum kontrolü olan **üst düzey yöneticiler**; yatırımlar, üretim araçları ve başkalarına ait emek gücü üzerinde kısmi kontrolü olan **orta düzeydeki yöneticiler**; üretim ile emek gücü üzerinde minimum kontrolü olan **teknokratlar** ve sadece emek gücü üzerinde minimum kontrolü olan **ustabaşı/bant denetçileridir**. Wright **burjuvaziyi de geleneksel kapitalistler ile üst düzey şirket yöneticileri olarak ikiye ayırmıştır**. Bunun nedeni; üst düzey şirket yöneticilerinin, sermayenin –çoğuna olmasa da- bir miktarına sahip olmalarına karşılık, kanuni işveren statüsüne sahip olmamaları yani bir çeşit yarı çelişkili mevkide olmalarıdır (Akt. Edgell, 1998: 27, 28). Wright'ın sınıf şeması, sınıfın kuramsal açıdan tanımlanmasında ve ampirik çalışmalara uygunluğu açısından kullanışlı bir analiz aracı oluşturmaktadır.

Borataş'ın (2004) sınıf şemasında açıklayıcı değişkenler; eğitim, işteki durum ve yapılan iş'tir. Temel sınıfsal ayırım üretim ilişkileri ekseninde sermaye emek karşıtlığından hareketle **Ücretli/Maaşlılar** ve **İşverenler** şeklindedir. Bu çerçevede ampirik olarak sınıfları tanımlayabilmek açısından TÜİK'in "İşteki Durum"a göre yaptığı; İşverenler/Kendi Hesabına Çalışanlar/Ücretliler/Ücretsiz Aile İşçisi⁶ sınıflamasından yararlanılmıştır. Çalışmada ücretliler/maaşlılar kategorisinde; ücretli maaşlı ve yevmiyeli/geçici, mevsimlik çalışan gruplar birleştirilerek alınmıştır. Yapılan işe göre verilerin sınıflandırılma-

kontrolü; tam, kısmi, asgari kontrol durumları ve hiç kontrolün olmadığı durum olmak üzere dört basamağa daha ayırmıştır (Akt. Edgell, 1998: 27, 28).

⁵ Wright'a göre, bir anlamda "tüm ilişkiler temelde düşmanca olduğuna göre, tüm sınıfsal konumlar çelişkili mevkilerdir; ancak sınıfsal yapıdaki bazı konumlar, kapitalist toplumun temel çelişik sınıfsal ilişkileri arasında ayrılmış konumları temsil ettikleri için **iki kat çelişkili durumdadırlar**. Wright bu belirsiz sınıflara "çelişkili temel sınıfsal ilişkiler çerçevesindeki çelişkili mevkiler" kavramı yerine daha uygun olduğunu düşündüğü "çelişkili sınıflar" adını vermiştir (Akt. Edgell, 1998: 26).

⁶ TÜİK'in işteki duruma göre yaptığı sınıflandırmada yer alan **Ücretsiz aile işçisi**: "Aynı hanede yaşayan birisi tarafından işletilen (sahip olunan) ve piyasaya yönelik faaliyet gösteren işletmelerde ücretsiz olarak çalışan, fakat işletmenin ortağı konumunda olmayan kişilerdir. Karı, koca, çocuklar ve aynı evde oturan, yeme ve giyimleri aile sorumluluğu altında olan kişilerden bir ücret almaksızın zamanının çoğunu işyerinde çalışarak geçirenleri kapsar (Koçak, 2007: 174-175).

sında TÜİK'in 2003 yılından itibaren kullandığı ISCO-88 (Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması)⁷ sınıflandırması esas alınmıştır (TUIK, "Meslek Sınıflamaları", 2010). Bu sınıflandırmada yer alan 10 ana grup aşağıdaki şekildedir:

1.Kanun Yapıcılar, Üst Düzey Memurlar ve Müdürler (KY/ÜDY/M)

2.Profesyonel Meslek Mensupları (PMM)

3. Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları (YPMM)

4. Büro ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar (B/MHÇE)

5. Hizmet ve Satış Elemanları (H/SE)

6. Nitelikli Tarım, Hayvancılık, Avcılık, Ormancılık Ve Su Ürünleri Çalışanları (NT/H/A/O/SÜÇ)

7. Sanatkârlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar (S/İİÇ)

8. Tesis Ve Makine Operatörleri ve Montajcıları (T/MO/M)

9. Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar (NGİÇ)

10. Silahlı Kuvvetler (SK)

Boratav'ın (2004: 25) Ücretli/Maaşlılar kategorisi, beceri/ehliyet avantajlarına dayanarak ilgilinin mesleği ve yaptığı işin niteliğine bağlı olarak 4 alt gruba ayrılmaktadır. Bu ayırmda Koçak'ın (2007,188-190). sınıflandırmaları ampirik verilerin kullanımına uygun hale gelmesini sağlayan tanımlayıcı açıklamaları da yer almıştır (Çizelge 1).

⁷ ISCO-88, ILO'un önemli bir yayını olan ISCO-88 (Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması), meslek bilgilerinin uluslararası karşılaştırmasını mümkün kılma yönünde, meslek bilgilerini tanımlamak ve sunmak için zorunlu bir araçtır. Bir işi yapmak için gerekli olan beceri, uzmanlık ve seviyeyi dikkate alan ISCO-88, yapılan iş türüne göre dört tabakalı hiyerarşik bir yapıya sahiptir. ISCO-88'e göre, bir meslek sınıflamasında sınıflandırılan esas nesnelere işlerdir. Tek haneli rakamlarla kodlanmış 10 ana grup; iki basamaklı rakamlarla belirlenmiş 28 alt ana grup; üç basamaklı rakamlarla belirlenmiş 116 grup ve dört basamaklı rakamlarla belirlenmiş 390 birim grubu sınıflandırmanın esaslarını oluşturmuştur (TUIK, "Meslek Sınıflamaları", 2010).

Profesyonelleri; nitelikli serbest meslek sahipleri - Profesyonel Meslek Mensupları- ve bunlarla ilgili meslekler grubunun kendi hesabına çalışanları oluşturmaktadır (Koçak, 2007,188-190).

İşverenler kategorisi; çalıştırdığı eleman sayısına göre, küçük, orta ve büyük burjuvazi olarak adlandırılmaktadır. Büyük bir ara tabaka olarak tanımlanan “sadece kendi hesabına çalışanlar” grubu farklı özellikler taşıyan üç grubun heterojen bileşkesi olarak

Çizelge 1: Sınıf Şeması

Boratav'ın Kentsel Sınıf Kategorileri	Koçak'ın Sınıf Eşleştirmeleri
Ücretli/Maaşlı	Ücretli/Maaşlı Yevmiyeli/Geçici,Mevsimlik
*Yüksek Nitelikli Ücretliler	Kanun Yapıcılar, Üst Düzey Memurlar ve Müdürler, Profesyonel Meslek Mensupları Gruplarının Ücretli ve Yevmiyelileri
*Beyaz Yakalı Ücretliler	Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları ile Büro ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar Gruplarının Ücretli ve Yevmiyelileri
*Hizmet İşçileri	Hizmet ve Satış Elemanları, Nitelikli Tarım, Hayvancılık, Avcılık, Ormanlık ve Su Ürünleri Çalışanları ve Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar Gruplarının Ücretli ve Yevmiyelileri
*Mavi Yakalı İşçiler	Sanatkârlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar, Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcıları Gruplarının Ücretli ve Yevmiyelileri
Küçük Burjuvazi/İşveren	İşveren Grubunda Yer Alanlardan 2 ve 3 Kişilik İşyerlerinde İstihdam Olanlar
Orta-büyük Burjuvazi	4 ve Daha Fazla Çalışanın Olduğu İşyerlerinde İstihdam Olan İşverenler
Profesyoneller	Profesyonel Meslek Mensupları Grubunun

	Kendi Hesabına Çalışanları
Esnaf/Marjinaler	Yardımcı Profesyonel Meslek Mensupları ile Hizmet ve Satış Elemanları, Nitelikli Tarım, Hayvancılık, Avcılık, Ormancılık Ve Su Ürünleri Çalışanları, Sanatkârlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar, Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcıları ve Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar Gruplarının Kendi Hesabına ve Ücretsiz Aile İşçisi Olarak Çalışanları
"Dar Anlamda İşçi Sınıfı"	Mavi Yakalı İşçiler, Hizmet İşçileri ve İşsizler, Tarım İşçileri
"En Geniş Anlamda İşçi Sınıfı"	Mavi Yakalı İşçiler, Hizmet İşçileri, İşsizler, Yüksek Nitelikli Ücretliler, Beyaz Yakalı Ücretliler, Tarım İşçileri ve Emekliler

Kaynak: Bu çizelge (Boratav, 2004:26) ve (Koçak, 2007: 189-190)'dan faydalanılarak hazırlanmıştır.

NOT: Koçak (2007: 189-190) İstihdam edilenlerin meslek ayrımlarını Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması (USMS, 68)'na⁸ göre yapmıştır. TÜİK 2007 verileri ISCO-88'e göre hazırlandığı için tablodaki tanımlama ve açıklamalar ISCO-88'e uyarlanarak hazırlanmıştır. Silahlı Kuvvetler'e mensup bir üye olmadığı için bu grup sınıflandırmaya alınmamıştır. Tabloda ücretliler sınıfının altında yer alan sınıfların açıklaması aşağıdadır:

⁸ TÜİK'in 2003 yılına dek kullandığı Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması (USMS, 68)'nda yer alan gruplar şu şekildedir:

*İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili meslekler (İTE/SMS/BİM); Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri (M/D/ÜDY); İdari personel ve benzeri çalışanlar (İP/VBÇ); Ticaret ve satış personeli (T/SP); Hizmet işlerinde çalışanlar (HİÇ); Tarımcı, hayvancı, ormancı, balıkçı ve avcılar (T/H/O/B/A); Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineler kullananlar (TDÜFÇ/UMK); Meslekleri tayin edilemeyenlerdir (MTE), (TÜİK, 2009, "Tanım ve ..."),

***Yüksek Nitelikli Ücretliler;** doktor, mühendis, avukat ve benzeri meslekleri kapsayan, yüksek eğitim almış elit işlerde çalışan ücretlilerdir.

***Beyaz Yakalı Ücretliler;** hemşire, teknisyen banka memuru ve benzeri meslekleri kapsayan, yüksek eğitim zorunlu olmamakla beraber belli düzeyde bir eğitim alarak uzmanlaşmış olanlardır.

***Niteliksiz Hizmet İşçileri;** garsonluk, bekçilik, odacılık, şoförlük, tezgaharlık gibi nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlardır.

***Mavi Yakalı İşçiler;** doğrudan maddi üretim içinde yer alan ücretlileri kapsar (Boratav, 2004:24).

düşünölmektedir; küçük esnaf ve zanaatkarlar, marjinal/enformel işlerde çalışanlar ve serbest meslek sahipleri. Fakat bu son grubun düşük bir niceliğe sahip olması nedeniyle bu heterojen tabaka, çalışmada "esnaf/marjinaler" olarak genel bir isimlendirme-ye tabii tutulmuştur (Boratav, 2004: 25).⁹

Ampirik çalışmalara uygun sınıf analizi çalışmaları çok sınırlıdır. Bu çalışmada Boratav'ın kentsel sınıf ayrımı, Koçak'ın katkılarıyla kullanılmakta ayrıca sınıfa ayrımlarının daha sağlıklı okunabilmesi için de Wright'ın çelişkili sınıfsal konumlar sınıflandırmasından yararlanılmaktadır. Çalışmada Türkiye'deki kadın parlamenterlerin sınıfsal dağılımı ele alınan kuramsal ölçütler temelinde ve sınırlarında ortaya konmaktadır.

4-Türkiye'de Siyasal Temsilde Kadınlar

Kadınların Türkiye'de siyasal alanda temsilci pozisyonunu üstlenmeleri ilk kez 1935 yılında parlamenter olarak parlamentoya girmeleri ile olmuştur. Ne yazık ki bu dönemde kadınların %4.6'lık temsil oranı ilerleyen yıllar içerisinde artması beklentileri bir yana 2007 seçimlerine dek aşlamayan bir oran olarak kalmıştır. Kadınların

⁹ Aktaş da (2001: 224) sınıf yapısının şu şekilde 3'e ayrıldığını belirtmiştir: Burjuvazi; işverenler ve profesyonellerden, işçi sınıfı işçiler ve çiftçilerden, orta sınıf da yönetici/şefler, küçük burjuvazi ve beyaz yakalı çalışanlardan oluşmuştur.

temsili yerel düzeyde çok daha düşük oranlarda kalmıştır. Bugüne dek büyükşehir belediyelerine kadan başkan seçilememiştir. 2009 seçimleri dikkate alındığında kadınların belediye başkanı oranı %0.9'dur. Bu oran belediye başkanlığı seçiminde siyasi partilerin gösterdiği kadın adayların sayısının düşüklüğü dikkate alınınca (AKP %0.6, CHP %2.3, MHP %1.26) hiç de şaşırtıcı değildir. Belediye meclis üyesi %4.54 ve il genel meclisi üyesi oranı da %3.51'dir. Köy muhtarlarının %0.19'u, mahalle muhtarlarının %2.3'ü kadındır ("Ato'dan "Erkek Egemen Türkiye" Araştırması...", 2010).

Siyasi partilerde yönetim düzeyinde yer alan kadın oranlarının düşüklüğü de dikkat çekmektedir. AKP'de Merkez Yürütme Kurulu (MYK)'nın %15'i, Merkez Karar Yürütme Kurulu (MKYK)'nın %25.4'ü, Merkez Disiplin Kurulu (MDK)'nin %27.27'sini kadınlar oluşturmaktadır. CHP'de MYK'nın %10.52'sini, Parti Meclisi (PM)'nin %24.69'unu, Yüksek Disiplin Kurulu (YDK)'nin %26.66'sını kadınlar oluşturmaktadır. MHP'de sadece MYK'nın %6.6'sını kadınlar oluşturmakta, Başkanlık Divanı, Merkez Disiplin Kurulu asıl ve yedekte ve il başkanları arasında hiç kadın üye bulunmamaktadır. Parlamentoya giremeyen ÖDP'de MYK'nın %30.76'sı, PM'nin %33.3'ü, MDK'nın %57.14'ünü, il başkanlarının %4.76'sını kadınlar oluşturmaktadır ("2010 Kadın İstatistikleri", 2010).

Toplam sendikaların yönetim kurulu üye sayısının %4.54'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Kamuda çalışan üst düzey yönetici ve memurların %17.81'ini kadınlar oluşturmaktadır. Geçmişten günümüze 1 kadın başbakan, (%3.3), bugün itibarıyla 27 bakanın 2'si kadın (%7.4'ü)¹⁰, 17 TBMM İhtisas Komisyonları Başkanlarından 1'i (%5.8'i) kadındır. 432 komisyon üyesinden 45'i (%10.4'ü) kadındır ("2010 Kadın İstatistikleri", 2010). Tüm bu niceliksel veriler kamusal kararların kadınlar olmadan alınmakta olduğunu göstermektedir. Ana sorunsallar; modern demokrasilerin temel siyasal kurumları olan; parlamentoların, siyasi partilerin, sendikaların ve kamu bürokrasilerinin "kadınsız" bir demokrasinin "kadınsız" kurumları olma-

¹⁰ 1923'de cumhuriyet kurulduğundan bugüne kadar görev yapan 1590 bakanın sadece 16'sı (%1'i) kadındır ("Ato'dan "Erkek Egemen Türkiye" Araştırması...", 2010).

ları ve bu durumun demokrasi savunucularını rahatsız etmemesidir (Üşür, 1997: 26).

II- 23. Dönem Kadın Parlamenterlerin Sosyo-Ekonomik ve Sınıfsal Unsurlar Açısından Temsil Niteliği

Kadının toplumsal, ekonomik ve siyasal konumunu etkileyen ve belirleyen en önemli değişkenlerden biri eğitimidir. Bu nedenle iş ya da mesleğe dayalı her türlü sosyal sınıflama, eğitim değişkenini de kapsar. Türkiye’de kadın nüfusun eğitim düzeyi ile kadın parlamenterlerin eğitim düzeyi karşılaştırılarak ele alınmıştır. TÜİK’in “Adrese Dayalı Nüfus Sistemi”nde ayrıntılı verileri içermesi açısından eğitim durumunda 2008 verileri esas alınmıştır (Çizelge 2). 15 yaş ve üzeri kadın nüfusun %14.7’si okuma yazma bilmemektedir. Kadın nüfusun; %35.1’i ilkökul %3.8’i ortaokul veya dengi okul, %16’sı lise mezunudur. Kadın parlamenterlerin %60’lık dilimini oluşturan üniversite mezunları, kadın nüfusun %5.3’ünü, kadın parlamenterlerin %16’lık dilimini oluşturan yüksek lisans mezunları kadın nüfusun %0.4’ünü, kadın parlamenterlerin %18’lik dilimini oluşturan doktora mezunları kadın nüfusun %0.1’ini oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere kadın parlamenterlerin eğitim düzeyi Türkiye’deki genel kadın nüfusun eğitim düzeyinin çok üzerinde bulunmaktadır.

Çizelge 2: 2008 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Verilerine Göre Kadın Parlamenterlerin Kadın Nüfusun Kendi İçinde ve Toplam Nüfusa Göre Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırmalı Değerlendirmesi ¹¹

¹¹ Çalışmada 2007 genel seçimlerinde seçilen Elli kadın milletvekili esas alınarak hazırlanmıştır. CHP Aydın milletvekili Özlem Çerçioğlu, 2009 yerel seçimlerinde belediye başkanı seçildiği için Milletvekilliği 07.04.2009 tarihinde sona ermiştir (“Özlem ÇERÇİOĞLU”, 2010). Diyarbakır bağımsız milletvekili Aysel Tuğluk’un milletvekilliği 1982 Anayasası’nın 84/Son fıkrasına göre, 31.12.2009 tarihinde sona ermiştir (“Aysel Tuğluk”, 2010).

Bitirilen Eğit. Düz.	KN	TKN İÖ	TNİ Ö	KP S	KPİ Ö	ES	TEN İÖ	TNİ Ö
OY Bilme- yen	3.896 .716	14.7	7.4	-	-	966. 698	3.7	1.8
OY Bilen	2.051 584	7.76	3.9	-	-	1.401.0 40	5.3	2.66
İlkokul Mezunu	9.277. 414	35.1	17.6	-	-	8.800.9 44	33.6	16.7
İlköğre- tim Mezunu	2.652. 800	10	5.04	-	-	3.026.6 85	11.5	5.75
Ortao- kul Mezunu	1.004. 571	3.8	1.9	-	-	1.791.1 78	6.8	3.4
Lise Mezunu	4.221. 131	16	8.02	3	6	5.749.6 85	21.9	10.9
YO/Fak ülte Mezunu	1.398. 725	5.3	2.66	30	60	2.110.2 29	8.05	4
YL Mezunu	97.737	0.4	0.2	8	16	149. 807	0.57	0.28
Doktora Mezunu	26.215	0.1	0.05	9*	18	47.029	0.18	0.09
Bilin- meyen	1.794. 508	6.8	3.4	-	-	2.171.9 09	8.28	4.13
TOPLA M	26.421. 401	100	50.2	50	100	26.215. 204	100	49.8

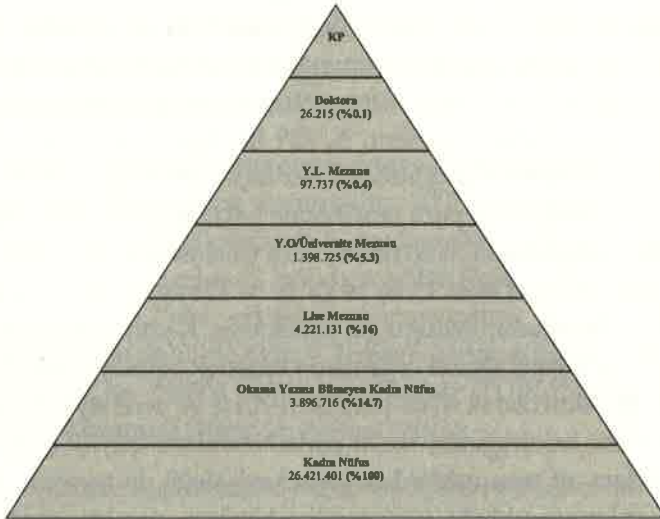
NOT: ("Belirtilen Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Nüfus", 2011). Tabloda kullanılan kısaltmaların açılımı şu şekildedir; Eğit. Düz.: Eğitim Düzeyi, OY: Okuma Yazma, YO: Yüksek Okul, KS: Kadın Sayısı, TKNİÖ: Toplam Kadın Nüfus İçindeki Oranı (%), TNİÖ: Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%), KPS: Kadın Parlamenter Sayısı, KPİÖ: Kadın Parlamenterler İçindeki Oranı (%), ES: Erkek

Sayısı TENİO: Toplam Erkek Nüfus İçindeki Oranı (%), TNİO: Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%).

*: Kadın milletvekillerinden 1'i post doktora yapmıştır.

Kadın parlamenterlerin eğitim düzeyinin kadın nüfus içindeki konumunun daha çarpıcı bir şekilde görülebilmesi için, mevcut durum Çizelge 3'te piramit diyagramı şeklinde verilmiştir.

Çizelge 3: Kadın Parlamenterlerin Kadın Nüfus İçindeki Eğitim Düzeyini Gösteren Piramit

23. dönem kadın milletvekillerinin yaş aralığına bakıldığında kadın parlamenterlerin % 26'sı 40-44 yaş aralığında, % 18'inin 35-39 yaş aralığında, % 16'sı 30-34 yaş aralığında ve % 40'unun 45-49 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Kadın parlamenterlerin orta yaş aralığında yoğunlaştığı gözlenmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri kadının ev içindeki geleneksel rolleridir. Özellikle annelik kadının üst düzey siyasal karar alma mekanizmalarında yer almasını etkileyen temel unsurlardandır. Medeni durum açısından bakıldığında kadın

parlamentelerin % 72'sinin evli, % 20'sinin de bekar olduğu görülmektedir. Evlenmiş olanların % 40'ının 1; % 35'inin de 2 çocuğu vardır. Parlamenter kadınlar ev içindeki geleneksel rollerini –kimi sınırlılıklarına rağmen- eş ve annelik boyutunda sürdürmektedirler.

23. dönem kadın parlamenterlerin % 34'ü seçilmeden önce siyasi partilerinin kadın kollarında görev almışlardır. Kadın kollarının bir yandan kadını siyasetle buluşturan diğer yandan kadınların siyasetteki erkeğe bağımlı konumunu pekiştiren iki çelişik işlevi vardır (Yaraman, 1999: 59). Mevcut duruma bakıldığında sonucun daha çok ikinci doğrultuda gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu sonucun nedenleri arasında; parlamentoda ataerkil değerlerin hakim olması ve farklı siyasi partilerden gelen kadın siyasetçilerin parti bilincinin kadınlık bilincinin önüne geçmesi ve kadın sorununa sahip çıkan bağımsız bir siyasal özne kimliği kazanan kadın parlamenterlerin azlığı temel olarak gösterilebilir. Kadın parlamenterlerin % 78'i ilk kez, % 18'i ikinci kez, % 2'serlik kısmı üçüncü ve dördüncü kez seçilmiştir. Kadın parlamenterlerin aktif olarak siyasi parti tecrübesine bakıldığında; % 46 çoğunluğun 5 ile 9 yıl arasında, % 30'unun 1 ile 4 yıl arasında, % 16'sının 10 ile 14 yıl arasında, % 6'sının 15 ile 19 yıl ve % 2'sinin ise 20 ile 24 yıl arasında tecrübeye sahip olduğu görülmektedir. Kadın parlamenterlerin sadece % 14'ü yerel siyasal organlarda seçilerek yerel siyaset tecrübesine sahiptir. Aktif olarak siyasi parti düzeyinde ve yerel siyasal alandaki tecrübelerine bakıldığında; kadın parlamenterlerin büyük çoğunluğunun iktidara alt basamaklardan yükselerek değil de tepeden atanma yoluyla ulaşmış olduğu söylenebilir. Nitekim yapılan araştırmada parlamenterlik için aday gösterilme sürecinde kadınların büyük çoğunluğunun genel merkez/başkan tarafından aday gösterildiği gözlenmiştir. Bu veriler kadın siyasal alanın öznesi haline gelmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Çizelge 4: 15 Yaş ve Üzeri Toplam ve Kadın Nüfusun İşgücü Durumuna Göre Dağılımı (BİN) 2007

TN	KN	TİG	KİG	İETN	İEKN	KİİO	KNİO
49994	25480	23114	6016	20738	5356	89	21

Kaynak: Bu çizelge TÜİK ("İşgücü Durumuna Göre Kurumsal Olmayan Nüfus", 2011) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

NOT: Çizelgede yapılan kısaltmaların açılımı şu şekildedir; TN: Toplam Nüfus, KN: Kadın Nüfus, TİG: Toplam İşgücü, KİG: Kadın İşgücü, İETN: İstihdam Edilen Toplam Nüfus, İEKN: İstihdam Edilen Kadın Nüfus, KİİO: Kadın İşgücünün İstihdam Oranı (%), KNİO: Kadın Nüfusun İstihdam Oranı (%).

Kadınların sınıfsal konumunu ortaya koymada dikkate alınan değişkenlerden biri işgücü durumudur. 2007 yılında Türkiye'de 15 yaş ve üzeri toplam işgücünün %26'sını kadınlar, %74'ünü de erkekler oluşturmuştur (Çizelge 4). İstihdam edilen toplam nüfusun %25.8'ini kadınlar %74.2'sini erkekler oluşturmuştur. Kadın nüfusun %76.4'ü işgücüne dahil değildir.¹² Toplam kadın nüfusun %21'i, kadın işgücünün ise %89'u istihdam edilmiştir (TÜİK, "İşgücü Durumuna Göre Kurumsal Olmayan Nüfus", 2011).

23. dönemde seçilen kadın parlamenterlerin istihdam durumuna bakıldığında; sadece 1'inin (%2'sinin) çalışmamakta, %98'inin ise çalışmakta olduğu görülmektedir. "Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması (ISCO-88)"na göre kadın parlamenterlerin parlamenter seçilmeden önceki meslek dağılımları oransal olarak şu şekildedir

¹² İş gücüne katılmayan kadın nüfusun dahil olmama nedenlerine göre oransal dağılımı şu şekildedir: %1.18'i, iş bulma ümidi olmayan, %3.63'ü iş aramayıp çalışmaya hazır olan, %1.06'sı mevsimlik çalışan, %62.29'u ev işleri ile meşgul olan, %8.21'i öğrenci olan, %3.57'si emekli olan, %10.42'si özürlü, yaşlı veya hasta olan, %6.53'ü ailevi veya kişisel nedenleri olan %3.11'i de diğer nedenleri olan kişilerden oluşmaktadır (TÜİK, "İşgüne Dahil Olmama Nedenlerine...", 2010).

(Çizelge 5): Kadın parlamenterlerin %20'si Kanun Yapıcı, Üst Düzey Memur ve Müdür, %68'i Profesyonel Meslek Mensubu, %6'sı Yardımcı Profesyonel Meslek Mensubu, %4'ü ise Büro ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışan Elemandır.

Çizelge 5: 23. Dönem Kadın Parlamenterlerin Seçilmeden Önceki Mesleklerine Göre Dağılımı

Siyasi Parti		A	C	M	BĞM	TOPLAM	
Meslek Grubu	Meslek	K P	H P	H P	SZ		
KY/ ÜDM/M	KY/ ÜDM/M	8	2	-	-	10	
PMM	Arkeolog	1	-	-	-	1	34
	Avukat/ Hukuk Müş.	7			2	9	
	Doktor	-	1	-	-	1	
	Eczacı	2	-	-	-	2	
	Gazeteci/ Yayıncı	1	-	-	1	2	
	Mali Müşavir	2	-	-	-	2	
	Mimar/ Mühendis	5	1	-	-	6	
	Öğretim Üyesi	4	3	2	-	9	
Uzman/ İktisatçı	-	2	-	-	2		
YPMM	Harita Tekni- keri	-	-	-	1	1	3
	Hemşire	-	-	-	1	1	
	Sos. Pr. Org.	-	-	-	1	1	
BVMHÇE	Müşteri Tem- silcisi	-	1	-	-	1	2
	Büro Elemanı	-	-	-	1	1	
Çalışmayan	-	-	-	-	1	1	
TOPLAM		30	10	2	8	50	

Parti düzeyinde bakıldığında; AKP'li kadın parlamenterlerin %26.7'si Kanun Yapıcı, Üst Düzey Memur ve Müdür ve kalan %73.3'ü Profesyonel Meslek Mensubu'dur. CHP'li kadın parlamenterlerin %20'si Kanun Yapıcı, Üst Düzey Memur ve Müdür, %70'i Profesyonel Meslek Mensubu, %10'u ise Büro ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışan Elemandır. MHP'li kadın parlamenterlerin 2'si de Profesyonel Meslek Mensubudur. Bağımsız kadın parlamenterlerin %37.5' i Profesyonel Meslek Mensubu diğer %37.5'i Yardımcı Profesyonel Meslek Mensubu, %12.5'i Büro ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışan Elemandır. Bağımsız kadın parlamenterin 1'i (%12.5'i) de çalışmamaktadır.

Türkiye'deki meslek sınıflamasına göre dağılımına bakıldığında kadın nüfusun; %0.6'sını Kanun Yapıcı, Üst Düzey Memur ve Müdürler, %2.6'sını Profesyonel Meslek Mensubu, %1.6'sını Yardımcı Profesyonel Meslek Mensubu, %2.19'unu Büro ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar, %2.06'sını, Hizmet ve Satış Elemanları, %7'sini Nitelikli Tarım, Hayvancılık, Avcılık, Ormanlık ve Su Ürünleri Çalışanları, %1.1'ini Sanatkârlar ve İlgili İşlerde Çalışanlar, %0.9'unu Tesis ve Makine Operatörleri ve Montajcılar, %3.49'unu Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar oluşturmaktadır (Çizelge 6, 7, 8, 9).

Çizelge 6: KY/UDY/M Meslek Grubunda İstihdam Edilen Kadının Nüfusun ve Parlamenterlerin İşteki Duruma Göre Karşılaştırmalı Dağılımı (BİN) 15+ Yaş 2007

Meslek Sınıfı	KY/ÜDY/M									
	İşteki Durumu	KS	KNO	KİGO	İEKN O	KPS				
A K P						C H P	M H P	BĞ MS Z	T	
Ü/M/Y	84	0.3	1.4	1.57	7	2	-	-	9	18
İşveren	34	0.1	0.57	0.6	1	-	-	-	1	2

KHÇ	39	0.15	0.65	0.7	-	-	-	-	-	-
ÜAİ	1	0.004	0.02	0.019	-	-	-	-	-	-
Toplam	157	0.616	2.61	2.17	8	2			10	20

Kaynak: Bu çizelge ve Çizelge 7, 8 ve 9 TÜİK ("Meslek Grubuna (ISCO-88) ve İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenler 2007, Kadın", 2011) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

NOT: Çizelgede kullanılan kısaltmaların açıklımı; KS: Kadın Sayısı, KNO: Kadın Nüfusa Oranı, KİGO: Kadın İşgücüne Oranı, İEKO: İstihdam Edilen Kadın Nüfusa Oranı, KPS: Kadın Parlamenter Sayısı, TKPİO: Toplam Kadın Parlamenter İçindeki Oranı, şeklindedir. Bu kısaltmalar Çizelge 7, 8 ve 9 için de geçerlidir.

Çizelge 7: PMM Grubunda İstihdam Edilen Kadın Nüfusun ve Parlamenterlerin İşteki Duruma Göre Karşılaştırmalı Dağılımı (BİN) 15+ Yaş 2007

Meslek Sınıfı	PMM										
	İşteki Durumu	KS	KNO	KİGO	İEKO	KPS					TK PİO
						A K P	C H P	M H P	BĞ M SZ	T	
Ü/M/Y	485	1.9	8.06	9.06	8	5	2	1	16	32	
İşveren	15	0.06	0.25	0.28	13	2	-	-	15	30	
KHÇ	14	0.05	0.23	0.26	1	-	-	2	3	6	
ÜAİ	1	0.004	0.017	0.02	-	-	-	-	-	-	
Toplam	515	2.021	8.56	9.62	22	7	2	3	34	68	

Çizelge 8: YPMM Grubunda İstihdam Edilen Kadın Nüfusun ve Parlamenterlerin İşteki Duruma Göre Karşılaştırmalı Dağılımı (BİN) 15+ Yaş 2007

Meslek Sınıfı	YPMM										
	İşteki Durumu	KS	KNO	KİGO	İEKO	KPS					TK PİO
						A K P	C H P	M H P	BÇ M SZ	T	
Ü/M/Y	397	1.56	6.6	7.4	-	-	-	3	3	6	
İşveren	4	0.02	0.07	0.07	-	-	-	-	-	-	
KHÇ	7	0.03	0.12	0.13	-	-	-	-	-	-	
ÜAİ	4	0.02	0.07	0.07	-	-	-	-	-	-	
Toplam	413	1.62	6.87	7.71	-	-	-	3		6	

Kaynak: Bu veriler, (TUIK Web Sayfası, Meslek Grubuna (ISCO-88) ve İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenler 2007, Kadın", 2011) kaynağından faydalanılarak hazırlanmıştır.

Çizelge 9: B/MHÇE Meslek Grubunda İstihdam Edilen Kadın Nüfusun ve Parlamenterlerin İşteki Duruma Göre Karşılaştırmalı Dağılımı (BİN) 15+ Yaş 2007

Meslek Sınıfı	B/MHÇE										
	İşteki Durumu	KS	KNO	KİGO	İEKO	KPS					TK PİO
						A K P	C H P	M H P	BÇM SZ	T	
Ü/M/Y	532	2.09	8.84	9.9	-	1	-	1	2	4	
İşveren	2	0.008	0.03	0.04	-	-	-	-	-	-	

KHÇ	2	0.008	0.03	0.04	-	-	-	-	-	-
ÜAİ	20	0.08	0.33	0.37	-	-	-	-	-	-
Toplam	557	2.186	9.26	10.4	-	1	-	-	2	4

Çizelge 10: 15+ Yaş İşveren Kadın Nüfusun ve Parlamentelerin İşyeri Büyüklüğüne Göre Dağılımı (BİN) 2007

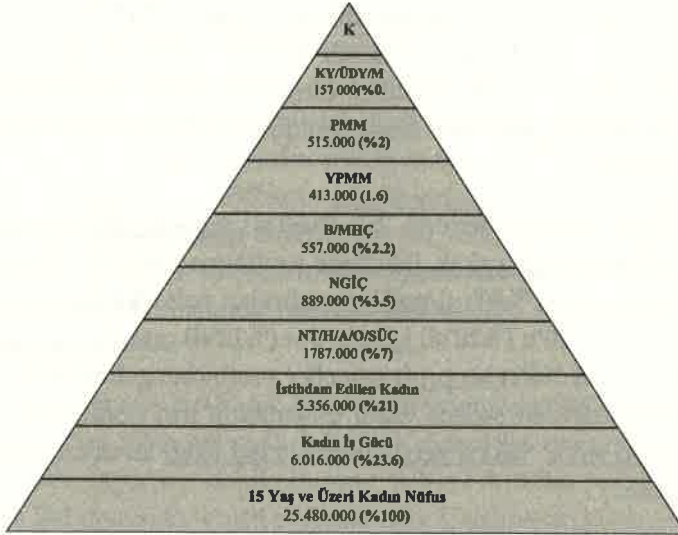
Eleman Sayısı	KİVS	İVKPS	KHÇKS
1	-	-	404
2	19	8	149
3	22	2	45
4	9	1	13
5-9	14	3	6
10-24	5	2	-
25-49	4		-
50+	2		-
Toplam	75	16	617

Kaynak: Bu veriler, (TUIK Web Sayfası, "İşyeri Büyüklüğüne ve İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenler, 2007, Kadın", 2011) kaynağından faydalanılarak hazırlanmıştır.

NOT: Tabloda kullanılan kısaltmaların açıklımı; KİV: Kadın İşveren Sayısı, İVKPS: İşveren Kadın Parlamenter Sayısı, KHÇKS: Kendi Hesabına Çalışan Kadın Sayısı, şeklindedir.

Türkiye'de kadın nüfusun %11'i ücretli ve yevmiyeli (istihdam edilen kadınların %52.4'ü) %0.29'u işveren (istihdam edilen kadınların %1.4'ü), %2.4'ü Kendi Hesabına (istihdam edilen kadınların %11.5'i) olarak çalışmaktadır (Çizelge 10). Kadın parlamenterlerin %60'ını ücretliler, %32'sini işverenler, %6'sını ise Kendi Hesabına Çalışanlar oluşturmaktadır.

Çizelge 11: Kadın Parlamentelerinin Meslek Grubuna Göre Toplam Kadın Nüfus İçindeki Konumu

Boratav'ın sınıf şemasına göre Türkiye'deki kadınların %2.2'sini yüksek nitelikli, %3.6'sını beyaz yakalı, %2.6'sını hizmet işçileri, %1.4'ünü mavi yakalı ücretliler oluşturmaktadır. Yani kadın nüfusun %9.8'i (2.509.000) ücretlilerden oluşmaktadır. Wright'ın çelişkili sınıfsal konumlar yaklaşımına göre burjuvazi ile ücretliler arasında yarı çelişkili ve çelişkili konumda bulunan üst düzey kamu ve özel sektör yöneticileri kadın nüfusun %0.3'üne karşılık gelmektedir. Bu doğrultuda kadın nüfusun %9.5'i ücretliler sınıfında yer almaktadır. Yine kadın nüfusun %0,21'i profesyoneller, %2.21'i de esnaf/marjinaler sınıfları içerisinde yer almaktadır. Türkiye'deki kadınların %0.16'sını küçük burjuvazi/işveren, %0,13'ünü ise orta-büyük burjuvazi/işveren ve yarı çelişkili konumdaki %0.3'lik dilim de eklenirse Türkiye'deki kadın nüfusun %3.05'inin burjuvazi/işveren sınıfına dahil olduğu söylenebilir.

%76.4'ü işgücüne katılmayan Türkiye'de, kadınların Boratav'ın -mavi yakalı işçiler, hizmet işçileri, işsizler ve tarım işçilerinden oluşan- **dar anlamda işçi sınıfı** tanımına 2007 yılı itibarıyla 1.258.000 kadın (%4.94) girmektedir¹³ (TÜİK, "Meslek Grubuna (ISCO_88) ve İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenler, Kadın, 2007", 2010). Boratav'ın -mavi yakalı işçiler, hizmet işçileri, işsizler, yüksek nitelikli ücretliler, beyaz yakalı ücretliler, tarım işçileri ve emeklilerden oluşan- **geniş anlamda işçi sınıfı** tanımına 4.551.000 (%17.86) kadın girmektedir.

Kadın parlamenterlerin **25'i (%50'si) yüksek nitelikli ücretliler, 5'i (%10'u) beyaz yakalı ücretliler** sınıflarına dahildir. Yani kadın parlamenterlerin **%60'ı ücretliler** sınıfından gelmektedir. Kadın parlamenterlerin **10'u (%20'si) küçük, 6'sı (%12'si) orta-büyük burjuvazi** sınıfından **3'ü %6'sı ise profesyoneller** sınıfından gelmektedir. Kadın parlamenterlerden sadece **%2'si** çalışmadığı için Boratav'ın **dar anlamda işçi sınıfı, %62'si geniş anlamda işçi sınıfı** tanımı içerisine girmektedir.

Kadın parlamenterlerin sınıfsal konumunu doğru okuyabilmek için **%60'lık ücretliler** sınıfına daha ayrıntılı bakmak gerekmektedir. Nitekim ücretliler tek bir kategori olarak ele alındığında yüzeysel bir değerlendirmeden ibaret kalmakta alt gruplar arasındaki büyük farklar göz ardı edilebilmektedir. Ücretliler içerisindeki ayrımın önemine Wright sınıf şemalarında dikkat çekmiştir. Ücretliler sınıfı içinde yer alan kadın parlamenterlerin **%18'i (AKP'li 7, CHP'li 2 toplam 9 parlamenter)** kamuda ya da özel sektörde üst düzey yöneticidir.¹⁴

¹³ Tarım işçilerine 2006 yılı mevsimlik çalışan tarım işçileri dahil edilmiştir (TÜİK, "Tarımsal Faaliyet Kolu, Cinsiyet...", 2010).

¹⁴ Wright **kapitalizmde temel çelişkili mevkinin** "idareciler ve devlet bürokratları tarafından oluşturulduğunu", çünkü bu sınıfların kapitalizmden çok farklı olan ve kapitalist ilişkilere potansiyel bir alternatif sunan bir "sınıfsal örgütlenme ilkesini temsil ettiklerini" öne sürmüştür. Şirket idarecilerinden ziyade kariyerleri kapitalist sınıfın çıkarlarına daha az bağlı olan devlet idarecileri için bu durumun daha geçerli olduğunu belirtmiştir. Wright mülksüz orta sınıfa ilişkin yeni kavramlaştırma biçiminin işçi sınıfına ilaveten "kapitalizm içerisinde, kapitalizme alternatif sunabilecek potansiyele sahip olan", bürokrasidedeki idareciler gibi "başka sınıfsal güçlerin olması" ihtimalini getirdiğini kabul etmiştir (Akt: Edgell, 1998: 30).

Wright kapsamlı sınıf şemasında bu konumları burjuvazi ve ücretli/proleterya arasında yarı çelişkili ve çelişkili konumlar olarak tanımlamıştır. Öngen de (2008), sermayenin yönetimi işlevini gören ya da bundan kaynaklanan denetim işlerini yerine getiren üst düzey yöneticilerin veya teknokratların kapitalist sınıf yelpazesi içinde yer aldıklarının genellikle kabul edildiğini belirtmiştir. Bu savlar dikkate alındığında Wright'ın çözümlemesi ile kadın parlamenterlerin %18'inin burjuvazi ile işçiler/ücretliler arasında yarı çelişkili konumda olduğu söylenebilir. Bu durumda kadın parlamenterlerin; %42'sinin geniş anlamda ücretli/işçi, %50'sinin küçük-orta ve büyük burjuvazi, %6'sının da profesyoneller sınıfı içinde yer aldığı görülmektedir. Bu değerlendirme, kadın parlamenterler içerisinde işveren/burjuvazi sınıfının çok açık bir biçimde egemen sınıf olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Türk kadınının %9.5' lik dilimi parlamentoda %42 oranında, %3.05'lik dilimi %50 oranında, %0.21'lik dilimi %6 oranında temsil edilmektedir. İşgücüne dahil olmayan %76.4'lük dilim parlamentoda ancak %2 oranında temsil edilmektedir. Çalışmanın kuramsal ve ampirik sınırları kapsamında, Türkiye'de parlamenter düzeyinde siyasal alana giren kadınların çoğunluğunun burjuvazi sınıfından gelmekte olduğu saptanmıştır. Bu saptama burjuvazinin üretim ilişkileri içerisindeki hakim rolünün cinsiyet temelinde de siyasal alana yansıdığını ve siyasal alanı etkilediğini/belirlediğini göstermektedir.

SONUÇ

Kadının siyasal alanda temsili yeterli olmaktan çok uzaktır. Bu nedenle siyasal alan kadınların belirleyici olduğu değil sadece katılımcı olduğu bir alan olmaktadır. Ki burada asıl odaklanılması gereken nokta kadının katılımcılık konumunun bile sorunlu olduğudur. Sadece cinsiyet temelinde kadının niceliksel olarak siyasal alana katılımına bakarak değerlendirme yapmak temsil açısından çok yanıltıcıdır. Siyasal alanda yer alan kadınlar, toplumdaki kadınları ne dere-

ce yansıtmaktadır? Bu tespit gerçek anlamda kadın temsiline düzeyini ortaya koyabilmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Çalışmada kadın parlamenterlerin sınıfsal konumları çeşitli kuramsal ölçeklerden hareketler ortaya konmuştur. Can alıcı gerçektir ki, toplumda azınlıkta olan kadınlar parlamentoda yer almaktadır. Toplumun çoğunluğunu oluşturan kadınlar sınıfsal düzeyde parlamento da ya hiç yer almamakta ya da çok sınırlı biçimde yer almaktadır. Kadının siyasal alanda temsiline ele alırken bu konuya açıdan yaklaşmak gerekmektedir.

- Öncelikle kadının cinsiyete dayalı olarak ulusal karar alma mekanizmalarında niceliksel açıdan yer alma düzeyine bakmak gerekmektedir. Kadınların niceliksel olarak varlığının parlamento ve diğer karar alma mekanizmalarına eşit oranda yansımaları kadının siyasal konumu açısından temsilde eşitliğinin sağlanmasında en önemli adımlardan ilkinin oluşturacaktır. Burada kadınlık -cinsiyet temelinde- bütün kadınları içine alan belirleyici unsur olmaktadır. İlk adım kadın olarak siyasal alanda yer almaktır.
- Parlamento ve diğer karar alma mekanizmalarında yer alan kadınların toplumdaki tüm kadınları temsil etme düzeyine bakmak gerekmektedir. Seçilmiş kadınların seçkin/hakim sınıf/sınıflara mensup olması temsil niteliğini sadece cinsiyet unsuruna indirgemektedir. Toplumdaki farklı kadın gruplarının/sınıflarının orantılı bir biçimde siyasal alanda yer alabilmesi, kadının toplumsal yapı içindeki sınıfsal bölünmelerinin siyasal alana da yansımaları büyük önem taşımaktadır. Burada sadece cinsiyet temelinde kadın olmak siyasal temsil için yeterli bir unsur değildir. Kadın ortak paydası içerisinde yer alan farklılıkların mikro düzeyde ele alınarak siyasal alana yansıtılması amaçtır. Siyasal alanda kadın olarak yer almak yetmez, toplumdaki tüm kadınların içindeki ayrışmaları temsil edebilecek farklı kadınlar da siyasal alanda yerini almalıdır.

- Toplumdaki kadınların niceliksel ve sınıfsal olarak ulusal karar alma mekanizmalarında orantılı bir biçimde yer alması kadın temsili açısından yeterli değildir. Seçilmiş kadınların toplumsal ve ekonomik yapı içerisinde çeşitli biçimlerde konumlanan kadınların sorunlarını çözmeye yönelik politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Siyasal alanda kadının konumu ile ilgili sorun kadının toplumsal ve ekonomik yapı içerisindeki konumundan bağımsız ele alınamaz. Sorun ancak kaynağından başlayarak adım adım çözülebilir. Kadının sosyo-ekonomik durumunun iyileştirilmesi yönünde atılacak adımlar, kadının siyasal alandaki konumunu da olumlu yönde etkileyecektir.

Çalışmada kadın parlamenterler ilk iki açıdan -niceliksel ve niteliksel/sınıfsal- ele alınmıştır. Üçüncü açının da farklı çalışmalarda mutlaka ele alınması gerekmektedir. Kadınların büyük çoğunluğunun hemen her açıdan üst düzey bir konumda/sınıfta olduğu görülmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında siyasal alanda yer alan -üst sınıfa dahil ve toplumda azınlıkta kalan- kadınların Türkiye'deki kadınları ne düzeyde temsil ettiği de tartışılır. Farklı sınıflara, farklı sosyo-ekonomik durumlara ve eğitim düzeylerine sahip olan kadınları bir bütün olarak görmek mümkün değildir. Farklı sosyal sınıflara sahip olan kadınların da orantılılık ilkesi doğrultusunda siyasal karar alma mekanizmalarında yer alması gerekmektedir. Elde edilen veriler 23. dönem kadın parlamenterlerin üst düzey sosyal sınıfa ait olduğunu ve yüksek bir eğitim düzeyi taşıdığını göstermektedir. Türkiye'deki ortalama kadın profili; düşük eğitim düzeyine sahip, çoğunluğunun işgücüne katılmadığı, istihdam edilenlerin ise çoğunluğunun alt sosyal sınıf içerisinde yer aldığı bir tablo çizmektedir. Bu bağlamda siyaset seçkin kadınların uğraş alanı olup, siyasal alanda üst pozisyonlara gelme ile üst sosyal sınıf üyesi olmak ve üstün niteliklere sahip olmak arasında bağlantı olduğu görülmektedir. Siyasal alanda biçimsel eşitlik mevcut olmasına rağmen fiili durumda siyasal alana girebilen ve etkin pozisyona gelebilen kadınların üst sosyal sınıflara mensup olması, hala kadının siyasal alana katılımında aşılması gereken ciddi sorunların olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir. Özellikle sınıfsal, eğitsel durum kadının siyasal temsilcilik

düzeyle doğrusal bir ilişki içindedir. Siyasal alana dahil olan seçkin kadınlar aynı zamanda siyasete hakim erkek kodlarının/değerlerinin pekiştirmesine ve yeniden üretilmesine destek olmaktadır. Böyle bir yapı seçkin kadın ve erkeklerin ortak çıkarları çerçevesinde toplumsal açıdan ayrıcalıksız kadın ve erkeklerin sosyo-ekonomik gereksinimlerine karşıt bir biçimde işbirliğine girmelerini mümkün kılmaktadır.

Kadınların yaşadığı temsil sorunu -çok sık dile getirildiği gibi- sayılara indirgenebilecek basit bir sorun değildir. İktidar dağılımında temsili eşitliğin cinsiyet açısından sadece niceliksel eşitlikle sağlanamayacağı gerçeğinin kavranması temsili demokrasinin gerçek anlamda gerçekleşebilmesinin ilk adımı olacaktır. Biçimsel eşitliğin yetmediği tarihsel deneyimimiz sonucunda çok açık bir biçimde görülmüştür. Kadınların siyasal alanda yer alabilmesi için toplumsal ve ekonomik eşitliğin de sağlanması gerekmektedir. Siyaset erkekler açısından sınıfsal bir ayırım yapmazken, kadınlar açısından sadece belirli sınıf/sınıfların uğraşabildiği seçkin bir uğraş niteliği taşımaktadır. Oysaki parlamentolar ve yerel siyasal mekanizmalar toplumsal yapıyı özellikle sınıfsal düzeyde yansıtan bir ayna olmalı, toplumdan soyut bir biçimde ayrılır/farklılaşan kurumlar olmamalıdır. Temsili eşitliğin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi siyasal eşitlikleri, toplumsal ve ekonomik eşitliklerin bir yansıması olarak görmekle mümkündür. Bu nedenle kadınların siyasal alanda temsili ancak üç adımda; niceliksel, niteliksel/sınıfsal ve kadına yönelik politika üretilme düzeyi ile mümkün olacaktır. Bu üç düzeyde gereken temsilin sağlanabilmesi için kararlı ve bilinçli politikalar geliştirilmeli ve bu politikalar uygulamaya geçirilmelidir.

KAYNAKÇA

- AGACINSKI, Sylviane (1998), *Cinsiyetler Siyaseti*, (Çev: İsmail Yerguz), Ankara: Dost Kitabevi.
- AKAL, Cemal Bâli (1994), *Siyasal İktidarın Cinsiyeti*, Ankara: İmge Kitabevi.

- AKTAŞ, A.Salih (2001) "Türkiye Örneğinde Sınıf Analizleri ve Sınıf Şemaları", *Toplum ve Bilim*, No:90, Güz, s.210-228.
- ARON, Raymond (1992), *Sınıf Mücadelesi*, (Çev. Erol Güngör), Dergâh Yayınları, İstanbul.
- ATO, "Ato'dan "Erkek Egemen Türkiye" Araştırması...", (2010), <http://www.atonet.org.tr/yeni/index.php?p=1730&l=1>, Erişim Tarihi: 20.10.2010.
- BERKTAY, Fatma (1998), "Kadınlar ve İktidar: Paylaşmak mı Dönüştürmek mi?",
20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek (Ed. Oya Çitçi), Ankara: TODAİE Yayınları.s. 525-530
- BORATAV, Korkut (2004), *Anadolu ve İstanbul'dan Sınıf Profilleri*, Ankara: İmge Kitabevi.
- DAVIS, Angela (1994), *Kadınlar, Irk ve Sınıf*, (Çev. İnci Çeliker), İstanbul: Sosyalist Yayınları.
- DUVERGER, Maurice (2007), *Siyaset Sosyolojisi*, (Çev. Şirin Tekeli), İstanbul: Varlık Yayınları.
- EDGELL, Stephen (1998), *Sınıf*, (Çev. Didem Özyiğit), Dost Kitabevi, Ankara.
- KA-DER, "2010 Kadın İstatistikleri", http://www.ka-der.org.tr/tr/down/2010_KADIN_ISTATISTIKLERI.pdf, Erişim Tarihi:10.07.2010.
- KOÇAK, Hakan (2007), "Türkiye'de 1988-2003 İstihdam Eğilimlerine Genel Bakış", *Praksis*, No:16, s.171-193.
- PHILIPS, Anne (1995), *Demokrasinin Cinsiyeti*, (Çev. Alev Türker), İstanbul: Metis Yayınları.
- ROUSSEAU, J.J. (2010), *Emile yada Çocuk Eğitimi Üzerine*, (Çev. Yaşar Avunç)İstanbul: T. İş Bankası Kültür Yayınları.
- TBMM, "Aysel TUĞLUK", http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=23&p_sicil=6478Erişim Tarihi: 11.03.2010.
- TBMM, "Özlem ÇERÇİOĞLU",

290 | 23.Dönem Milletvekilleri

http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_sicil=6222, Erişim Tarihi:11.03.2010.

TUNCER, Erol (2006), Siyasette Kadın, Ankara: SDD Yayınları.

TÜİK, ““Meslek Sınıflamaları”

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/DIESS/SiniflamaSurumListeAction.do?turId=41&turAdi=9>. Meslek Sınıflamaları, Erişim Tarihi: 17.10.2010.

TÜİK, “İşgücüne Dahil Olmama Nedenlerine Göre İşgücüne Dahil Olmayanlar, 2007, 15+, Kadın”

http://tuikrapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?isgucudb2=&ENVID=isgucudb2Env&report=haric_web... Erişim Tarihi: 11.10.2010.

TÜİK, “Tarımsal Faaliyet Kolu, Cinsiyet Ve Eğitim Durumuna Göre Çalışanların Sayısı Ve

Yüzde Dağılımı, (2006 Devlet Tarım İşletmelerinde İstihdam ve Ücret Yapısı Anketi

Sonuçlarına Göre), http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=48&ust_id=13, Erişim Tarihi:11.09.2010.

TÜİK, “İşgücü İstatistikleri”, <http://www.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul>, Erişim Tarihi: 15.10.2010.

TÜİK,(http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikMeta.do?istab_id=586, 23.09.2008).

TÜİK,(<http://www.tuik.gov.tr/isgucu/jsp/body/istihdamacik.jsp>, 11.02.2009).

TÜİK, “Meslek Sınıflamaları”

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/DIESS/SiniflamaSurumListeAction.do?turId=41&turAdi=9>. Meslek Sınıflamaları, 15.10.2010.

TÜİK, “Analitik Çerçeve, Kapsam, Tanımlar ve Sınıflamalar”

http://www.tuik.gov.tr/MetaVeri.do?tb_id=25&ust_id=8), Erişim Tarihi: 11.09.2010.

- TÜİK, "Analitik Çerçeve, Kapsam, Tanımlar ve Sınıflamalar",
www.tuik.gov.tr/PreIstatistikMeta.do?istab_id=547 -, Erişim Tarihi: 11.09.2010.
- TÜİK, "Türkiye İstatistik Kurumu İşgücü İstatistikleri 2007",
http://www.tuik.gov.tr/isgucu/IsgucuRapor.do, http://www.tuik.gov.tr/isgucu/IstihdamRapor.do, Erişim Tarihi: 11.02.2009.
- TÜİK, "Belirtilen Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Nüfus (15+Yaş), 2008",
http://report.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2=&report=turkiye_cinsiyet_yas_egitim_top.RDF&..., Erişim Tarihi: 0.01.2011.
- TÜİK, "İşgücü Durumuna Göre Kurumsal Olmayan Nüfus (Toplam)",
http://www.tuik.gov.tr/yillik/Ist_gostergeler.pdf, Erişim Tarihi: 10.01.2011.
- TÜİK, "Meslek Grubuna (ISCO_88) ve İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenler, Kadın,(BİN), 15+, 2007",
http://tuikrapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?isgucudb2=&ENVID=isgucudb2Env&report=istihdam_web_tur..., Erişim Tarihi: 11.10.2010.
- TÜİK, "Analitik Çerçeve, Kapsam, Tanımlar ve Sınıflamalar",
http://www.tuik.gov.tr/MetaVeri.do?tb_id=25&ust_id=8), Erişim Tarihi: 11.09.2010.
- TÜİK, "Analitik Çerçeve, Kapsam, Tanımlar ve Sınıflamalar",
www.tuik.gov.tr/PreIstatistikMeta.do?istab_id=547-, Erişim Tarihi: 11.09.2010.
- TÜİK, "Türkiye İstatistik Kurumu İşgücü İstatistikleri 2007",
http://www.tuik.gov.tr/isgucu/IsgucuRapor.do,
http://www.tuik.gov.tr/isgucu/IstihdamRapor.do, Erişim Tarihi: 11.02.2009.
- ÜŞÜR, Serpil Sancar (1997), *Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları*, Ankara:KSGM Projesi.

YARAMAN, Ayşegül (1998), "Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili ve Basın Gündemi",

20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek (Ed. Oya Çitçi), Ankara: TODAİE Yayınları.